

Cultura dosarelor tematice

În România, dosarele tematice din presa culturală constituie un veritabil fenomen național: dacă nu mai specific decât în alte țări, atunci măcar – prin amploare și longevitate – mai simptomatic pentru morfologiile culturale locale. În lipsa unei rețele consistente de reviste academice și/sau de centre de cercetare (deplânsă nu e neapărat absența, cât apariția lor foarte recentă), dosarele publicistice au acționat mereu ca stabilizatoare ale dezbaterilor culturale românești. Forme de dialog care democratizează și invită la reflecție critică, dosarele au contribuit atât la contrabalansarea unghiurilor subiective monopolizatoare ale anumitor personalități (agenți canonizatori de perspective), cât și la validarea necesității de a organiza viziunile analitice în funcție de un efort colectiv de dezbateri. Subminând poziții de autoritate (ideologică, politică, simbolică), dosarele au devenit reperele majore ale cercetătorilor, criticilor și cititorilor români. O dovedesc, de-a lungul timpului, majoritatea curentelor/fenomenelor marcante pentru spațiul artistic autohton, a căror impunere a fost invariabil precedată sau facilitată de dezbateri tematice organizate de publicațiile culturale ale vremii. De altfel, unele dintre aceste reviste își câștigă un loc în istoria culturii românești mai ales grație dosarelor găzduite.

În zona literaturii, amplele seriale despre „poezia nouă” coordonate de *Vieța nouă* (1909) și de *Rampa* (1911-1912), ancheta despre poporanism din *Luceafărul* (1909-1910), dezbaterile despre proustianism din *Cuvântul* (1927) și *România literară* (1932) sau despre „criza romanului” din *Viața românească* (1927) ori din *Adevărul literar și artistic* și *Convorbiri literare* (1935) – pentru a da doar câteva exemple cunoscute – dovedesc caracterul în același timp inovator și coagulant pe care îl au aceste forme de organizare a dezbaterilor. Nu întâmplător, nevoia unor dosare de clasificare a

fenomenelor literare se simte și în perioada postbelică, până în imediata contemporaneitate: principalele reflecții teoretice asupra romanului politic din timpul comunismului, respectiv asupra postmodernismului românesc apar sub forma unor dosare tematice în *Caiete critice* (1983, respectiv 1986), funcționalitatea „realismului socialist” este configurată în *Vatra* (2004), iar sintezele influente privind literatura anilor 2000 pot fi găsite în anchetele revistelor *Caiete critice* (2005) și *Vatra* (2009). Fără aceste demersuri culturale (încă fundamentale și relevante), ar fi lipsit sau întârziat definitivarea unor concepte și concepții fără de care, astăzi, nu poate fi formulată receptarea literaturii române (și, de ce nu, înțelegerea confluențelor sale cu alte literaturi globale). Dosarul tematic a fost întotdeauna martorul privilegiat, când nu de-a dreptul reflectorul providențial, al mutațiilor/metamorfozelor literaturii române.

Și nu doar al literaturii... Am deschis această antologie cu explicarea importanței dosarelor literare din publicistica românească și pentru că semnatarii acestei prefețe sunt mai apropiați de studiul literaturii, și pentru că literatura a beneficiat mereu, în România, de abordări critico-teoretice mult mai bogate decât celelalte arte sau discursuri culturale. Dar situația poate fi urmărită și în spațiul jurnalismului românesc (unde ancheta revistei *Vremea* din 1934, spre exemplu, e un reper fundamental atât pentru cunoașterea practicii jurnalistice interbelice, cât și pentru autohtonizarea conceptului de reportaj) sau al artelor plastice și al condițiilor muzeale (de la seriilele *Contemporanului* de la începutul anilor '20 până la dosarul revistei *Arta* din 2017 privind *Muzeele în post-tranziție*).

Tocmai de aceea, dosarul tematic a devenit, oarecum firesc, răspunsul pentru marea provocare cu care trebuia să se confrunte seria a III-a (*e-paper*) a revistei *Cultura*: perpetuarea a două componente care au fundamentat identitatea publicației între 2005 și 2015 – dimensiunea istorico-literară, respectiv cea larg culturală (arte vizuale, muzee, teatru, film etc.). Odată cu trecerea de la formatul clasic, pe hârtie, la cel electronic, revista risca să piardă nu doar o categorie consistentă de cititori, ci chiar și o parte substanțială din vechii colaboratori. Risc asumat, desigur, care impunea măsuri nu atât paliative, cât compensatorii.

Așa a apărut ideea frecvenței săptămânale a dosarelor tematice. Demers solicitant și temerar, fără îndoială, imposibil de îndeplinit pe de-a-ntregul, însă foarte motivant pentru toți membrii redacției. Dincolo de cele câteva subiecte prilejuite de împlinirea – în 2016 și

2017 – a unor cifre rotunde care se impuneau a fi omagiate analitic sau de noi apariții editoriale majore, care meritau întâmpinate critic (mai ales că – previzibil – alte publicații culturale le-au evitat cu obstinație), temele dosarelor trebuiau să continue tradiția *Culturii*, anume să provoace dezbateri care își găsesc greu – sau deloc – spațiu de manifestare în câmpul cultural românesc.

Deși niciodată nu au fost gândite explicit polemic, dosarele propuse de redactorii și de prietenii revistei *Cultura* nu s-au limitat nici la a fi complezente și armonioase, ci au mizat pe dezvoltarea unor poziții dialectice. În sensul în care, chiar dacă, spre exemplu, autorii din cadrul unui dosar susțin viziuni similare, stimulul problematizant stă chiar în propunerea subiectului și în delimitarea față de generații și formule anterioare. Și în acest mod, *Cultura* s-a străduit în seria a III-a să se păstreze departe de a oferi cititorilor un spațiu comod de etalare a unor amabilități, evitând să reitereze formula hedonistă și autogeneratoare pe care considerăm că au impus-o destule reviste culturale centrale ale ultimilor ani prin propuneri *light* și *trendy*: „versul/poemul/personajul/ scriitorul favorit”, „tabieturile din timpul lecturii/scrișului”, „hobbyurile scriitorilor”, „amintiri din copilărie/vacanță” etc. etc. Nu e vorba aici de vreun elitism cultural, ci mai ales de o credință că urgențele actuale ale publicisticii autohtone vin chiar din urgențele sistemului de educație, din nevoia de updatare a instrumentelor de cercetare sau din eliminarea unor teme de pe agenda dezbaterilor publice. Misiunea (cu toate că folosim un termen prețios) pe care am considerat mereu că o au dosarele într-o revistă de cultură este de a umple lacune din discursul *mainstream* actual. Suntem încredințați, așadar, că aceste proiecte ale revistei *Cultura*, complementare cu dosarele lunare din *Vatra* sau cu cele organizate de *Observator cultural*, au ajutat la o mai bună înțelegere a unor morfologii culturale specifice și, de ce nu, la eliminarea unor prejudecăți.

Luând în considerare calitatea contribuțiilor colaboratorilor și reacțiile constant pozitive ale cititorilor revistei, am considerat necesară publicarea unei selecții a dosarelor tematice din 2016 și 2017 într-un volum care să asigure expunerea și „perenitatea” pe care edițiile *on-line* ale seriei a III-a din *Cultura* nu le pot garanta.

Utilitatea acestei antologii e dată, mai întâi, de constatarea ușor de făcut că aproape jumătate dintre dosare dețin un accentuat caracter inaugural în contextul publicisticii culturale contemporane din România: *Marxismul românesc* (coord. Ștefan Baghiu), serialul de trei episoade dedicat lui Franco Moretti (coord. Cosmin Borza),

dipticul *Literatura contemporană – un termen umbrelă?* (coord. Ștefan Baghiu), *Noua poezie nouă. Dincolo de „douămiism”* (coord. Alex Ciorogar), *Serialul TV la final de minorat?* (coord. Daniel Iftene), *În dezbatere: Programa școlară pentru limba și literatura română* (coord. Cosmin Borza), *Arta protestului: stiluri și meme* (coord. Nicu Ilie), *Zei coboară 3D. O autochestionare a teatrului în era multimedia* (coord. Carmen Corbu).

O altă categorie de dosare are meritul de a prilejui manifestarea unor perspective proaspete aparținând „practicienilor” din diverse domenii artistice, în răspăr, deci, față de morbul teoretizant și estetizant cu care este întâmpinat de obicei raportul dintre autor/creator/artist și public: *Traducerea ca interpretare: patru traducători în patru feluri de lectură* (coord. Ștefan Baghiu), *Artistul și publicul secolului XXI. Exercițiu de compoziție pentru artele vizuale* (coord. Carmen Corbu), *Ce este un autor? Și de câte feluri este el?* (coord. Carmen Corbu), *De la artă la antreprenoriat. Noua paradigmă a genialității creatoare* (coord. Carmen Corbu), *Colecția de artă, între estetic și social* (coord. Nicu Ilie), *Muzeele – exercițiu de autopercepție* (coord. Virgil Ștefan Nițulescu), *Mărul de bronz al discordiei. Monumentele de for public* (coord. Nicu Ilie).

Deloc în ultimul rând, dosarele care – măcar prin titlu – par a depinde de un prilej aniversar se concentrează deloc pieziș pe imperativul revizitării unui canon literar tot mai des pus în discuție în termeni obtuz-revizioniști: *Titu Maiorescu – 100* (coord. Cosmin Borza), *Plumb – 100* (coord. Cosmin Borza), *Tudor Arghezi. 90 de ani de la „Cuvinte potrivite”, 50 de ani de la moartea scriitorului* (coord. Ștefan Baghiu), *Augustin Buzura – romanul integral și definitiv* (coord. Cosmin Borza), *Scenarii ale iubirii în romanele lui Augustin Buzura* (coord. Ștefan Baghiu), *Protagonist: Nicolae Breban* (coord. Ștefan Baghiu), *„Caiete critice” 1986 – treizeci de ani de la dezbaterea majoră a postmodernismului românesc* (coord. Ștefan Baghiu), *DGLR – fundamentele unui proiect cultural național* (coord. Cosmin Borza).

Volumul al II-a din seria *Antologiile revistei „Cultura”* nu ar fi fost posibil fără contribuția colaboratorilor noștri, cărora le mulțumim și pe această cale.

Decisive au fost îndemnul și încurajările lui Augustin Buzura și ale Angelei Martin, cei care, de altfel, au creat revista *Cultura*, i-au consolidat proiectul și i-au asigurat continuitatea.

ȘTEFAN BAGHIU și COSMIN BORZA,
coordonatorii volumului

SUMAR

CULTURA DOSARELOR TEMATICE, prefață de Ștefan Baghiu și Cosmin Borza	5
--	---

CULTURA LITERARĂ

TITU MAIORESCU – 100

MARIUS MIHEȚ, <i>Bătrânul din camera de alături</i>	12
DORIS MIRONESCU, <i>Titu Maiorescu, re-întemeietorul</i>	16
ADRIAN TUDURACHI, <i>Regândind „Criticele”</i>	20

PLUMB – 100

ANDREI DOBOȘ, <i>Între document existențial și artefact cultural</i> <i>Receptarea poeziei lui Bacovia: o scurtă recapitulare</i>	25
ION SIMUȚ, <i>Un simbolist suspect</i>	32
BOGDAN CREȚU, <i>„Clișeele” lui Bacovia</i>	35

TUDOR ARGHEZI. 90 DE ANI DE LA CUVINTE POTRIVITE, 50 DE ANI DE LA MOARTEA SCRITORULUI

EUGEN SIMION, <i>Cuvinte potrivite. 90 de ani după</i>	39
--	----

Anchetă

ION SIMUȚ, <i>O renaștere adevărată a interpretării operei</i> <i>argheziene se petrece în posteritatea scriitorului</i>	49
CĂLIN TEUȚIȘAN, <i>Arghezianismul ca „optimism”</i> <i>lingvistic</i>	50
HORIA CORCHEȘ, <i>Arghezi de manual</i>	54

AUGUSTIN BUZURA – ROMANUL INTEGRAL ȘI DEFINITIV

VALENTIN PROTOPOPESCU, <i>O carte despre autenticitate</i> <i>și adevăr</i>	61
ANGELA MARTIN, <i>Opera – „un univers total”</i>	67

SCENARIILE ALE IUBIRII ÎN ROMANELE LUI AUGUSTIN BUZURA

ANGELA MARTIN, <i>Iubirea – cunoscută și necunoscută</i>	92
--	----

PROTAGONIST: NICOLAE BREBAN

ION POP, <i>Viața ca operă</i>	111
LAURA PAVEL, <i>Ficționalizarea ca stil de existență</i>	116
BOGDAN CREȚU, <i>Nicolae Breban – voința de creație</i>	121
EMANUEL MODOC, <i>Viața unui om niciodată singur</i>	127

CAIETE CRITICE 1986 – TREIZECI DE ANI DE LA DEZBATERICA MAJORĂ A POSTMODERNISMULUI ROMÂNESC

ION POP, „ <i>Variațiuni</i> ” postmoderne.....	131
LUCIAN CHIȘU, <i>Post-modernismul (Dosar critic)</i>	136
ALEXANDRU MATEI, <i>Realul care anulează fantasma</i>	143
ROBERT CINCU, „ <i>Caiete critice</i> ”, nr.1-2, 1986: după 30 de ani.....	147

LITERATURA CONTEMPORANĂ – UN TERMEN UMBRELĂ?

GHEORGHE PERIAN, <i>Periodizarea veche și cea nouă</i>	157
ION SIMUȚ, <i>O singură literatură? Mai multe literaturi?</i>	159
BOGDAN CREȚU, <i>Câte „literaturi contemporane”?</i>	171
ANDREI TERIAN, <i>Istoria și preistoria literaturii române contemporane</i>	177

NOUA POEZIE NOUĂ. DINCOLO DE „DOUĂMIISM”

ALEX CIOROGAR, <i>Câteva reflecții pe marginea metamodernismului</i>	186
PAUL CERNAT, <i>O generație postumanistă?</i>	192
<u>Anchetă</u>	
RADU VANCU	196
CLAUDIU KOMARTIN	198
DAN COMAN	200

DGLR – FUNDAMENTELE UNUI PROIECT CULTURAL NAȚIONAL

EUGEN SIMION, <i>Critica dicționarelor</i>	203
<u>Anchetă</u>	
PAUL CERNAT, <i>Un model de unitate în diversitate</i>	209
BOGDAN CREȚU, <i>Tradiție și continuitate în „Dicționarul general al literaturii române”</i>	211
MIHAI IOVANEL, <i>Harta dicționarului. Noutăți și confirmări</i>	215

FRANCO MORETTI, VĂZUT DE APROAPE

MIHAELA MUDURE, *Laudatio* 219

Anchetă

MIHAELA URSA 223

ADRIAN TUDURACHI 225

ALEX GOLDIȘ 228

ANDREI TERIAN, *Studiile literare după Moretti* 231

ÎN LABORATORUL LUI FRANCO MORETTI

FRANCO MORETTI, *Abstractizare, patternuri și interpretare. Nou și vechi în viitorul științelor umaniste* 247

TRADUCEREA CA INTERPRETARE:

PATRU TRADUCĂTORI ÎN PATRU FELURI DE LECTURĂ

IULIA GORZO, *Retraducerea lui Faulkner & ArtLit* 258

CLAUDIU KOMARTIN, *Poesis International* 261

ALEX CISTELECAN, *Traducerea filosofiei în România* 263

GEORGE STATE, *Integrala poetică a lui Paul Celan* 266

CULTURA IDEILOR

MARXISMUL ROMÂNESC

CORNEL BAN, *Ce rămâne din teoria marxistă românească?* 274

G.M. TAMÁS, *Tradiție și ideologie* 284

MIHAI DINU GHEORGHIU, *Plante exotice? Despre marxistii pământeni și noile strategii de împământenire* 288

ALEXANDRU MATEI, *Pavel Câmpeanu, soviete și televiziune* 293

CULTURA PEDAGOGICĂ

ÎN DEZBATERE: PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

SOFIA DOBRA, *Cultură și rigurozitate sau pragmatism?* 300

MIHAELA DOBOȘ, *(Re)jucând limba română. Tălmăciri didactice* 304

HORIA CORCHEȘ, *Astea-s texte...* 307

RITA CHIRIAN, *Formă seducătoare, cu obligații, caut fond titrat și cu stare materială bună* 311

ANDREEA COROIAN GOLDIȘ, <i>Adevărata moarte a literaturii va începe în școală</i>	314
COSMIN BORZA, <i>Literatura (română) reprogramată</i>	318

CULTURA CINEMA

SERIALUL TV LA FINAL DE MINORAT?

DANIEL IFTENE, <i>Un mărunț fenomen de masă</i>	326
<u>Anchetă</u>	
MIRUNA RUNCAN, <i>Replierea filmului de artă</i>	331
DELIA ENYEDI, <i>Post-media, post-cinema, post-„True Detective”</i>	334
RADU TODERICI, <i>Serialele țin de pop culture, criteriul artei ar trebui să conteze mai puțin</i>	336

CULTURA SPECTACOLULUI

ZEII COBOARĂ 3D. O AUTOCHESTIONARE A TEATRULUI ÎN ERA MULTIMEDIA

CRISTINA RUSIECKI, <i>De la kothornos la new-media. Teatrul secolului XXI</i>	342
CARMEN-LIDIA VIDU, <i>Un nou tip de discurs: discursul cerebral</i>	344
ADRIAN DAMIAN, <i>În teatru nu îți permiți să fii artistul neînțeles</i>	346

CULTURA VIZUALĂ

ARTISTUL ȘI PUBLICUL SECOLULUI XXI. EXERCIȚIU DE COMPOZIȚIE PENTRU ARTELE VIZUALE

GABRIELA CULIC, <i>În artă e nevoie de doi</i>	356
ANDREEA GRECU, <i>Cine are nevoie de public</i>	359
COSMIN NĂSUI, <i>Valoarea artei după secolul XX</i>	362

CULTURĂ ȘI SOCIETATE

ARTA PROTESTULUI: STILURI ȘI MEME

CARMEN CORBU, <i>„De veghe în lanul de ocară”. Noua haiducie semiotică</i>	368
--	-----

PAVEL ȘUȘARĂ, <i>Compoziție, disciplină, armonie, ritm...</i>	370
SEBESTYÉN GYÖRGY SZÉKELY, <i>Muzeu „din mers” și interogare a instituției muzeale. O inițiativă de la Cluj: Colecția „Între Bare”</i>	373
NICU ILIE, <i>Iconografia protestelor</i>	376
LIA PERJOVSCHI, <i>“Self empowered subject”</i>	378
VIRGIL ȘTEFAN NIȚULESCU, <i>Patrimoniul contemporan este, poate, cel mai fragil</i>	382
CE ESTE UN AUTOR? ȘI DE CÂTE FELURI ESTE EL?	
MIRCEA VALERIU DEACA, <i>La noi domnește formula „un om – o activitate”</i>	387
SORIN BEJENARU, <i>Cultura este făcută de oameni onești, preocupați de valori spirituale</i>	388
MIRELA TRĂISTARU, <i>O diplomă e o diplomă și atât</i>	391
CRISTIAN CRISBĂȘAN, <i>Nu se dau nicăieri în lume diplome de artiști</i>	392
DE LA ARTĂ LA ANTREPRENORIAT.	
NOUA PARADIGMĂ A GENIALITĂȚII CREATOARE	
OANA IONIȚĂ, <i>Muza, pe umărul artistului-geniu sau al creativului?</i>	397
ANDREEA GRECU, <i>Really Creative Romania</i>	401
COSMIN NĂSUI, <i>Ștergerea ciclică a memoriei. Blesteme ale istoriilor artelor</i>	404
COLECȚIA DE ARTĂ, ÎNTRE ESTETIC ȘI SOCIAL	
<u>Anchetă</u>	
PAVEL ȘUȘARĂ	408
VERONICA LECA	411
SONIA CORBU, <i>Trei etape în „colecționismul” românesc</i>	415
MUZEELE – EXERCIȚIU DE AUTOPERCEPȚIE	
<u>Anchetă</u>	
ERNEST OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU	421
TUDOR SĂLĂGEAN	422
CĂLIN DAN	423
LĂCRĂMIOARA STRATULAT	428
DAN OCTAVIAN PAUL	429
ALIS VASILE	431

MĂRUL DE BRONZ AL DISCORDIEI. MONUMENTELE DE FOR PUBLIC

CEZAR PETRE BUIUMACI, <i>Bucureștii materialelor provizorii și ai ideologiilor perisabile</i>	436
CĂTĂLIN D. CONSTANTIN, <i>Povestea piețelor și istoria statuilor</i>	440
NICU ILIE, <i>Reportaj în fabrica de monumente</i>	444